

Mit jelent a „kapocs-szerep”?

Tanácsstagok a gyermekvédelemben

Nem akarok most elmélkedésbe kezdeni a közélet és az élet viszonyáról, az ilyesmi feltehetőleg untatná az olvasót, aki közlékeny és alaposan tájékoztatott korunkban maga is akarva-akaratlanul közéleti érdeklődésű; inkább csak annyit említenék meg: a köz és az élet összekapcsolása a társadalom és az egyén viszonyát fejezi ki, a személy szerepét az általánosban és megfordítva, az általános hatását a személyre, s ha elvárjuk, hogy ez a hatás kedvező és erőteljes legyen — képletesen szólva — a kapcsolatot jelző és visszacsatoló rendszerét kell tökéletesítenünk.

A család — az a sejt, amelyet család nélkül nevezhetünk akár magánjellegűnek, akár közösségnek, hiszen bizonyos szempontból zárt egység, más részről pedig százféle módon kötődik a társadalom egészéhez, sőt alapvető része annak — különösképpen alkalmas a közéleti vizsgálódásra: miképpen befolyásolhatja a társadalmi jószándék és érdek az eleven életet, egyáltalán hogyan szerez tudomást arról a köz, ha netán a család harmóniája megbomlik, s veszélybe kerül értelme, a gyermek. A VIII. kerületi tanács gyám- és gyermekvédelmi csoportját azzal a kérdéssel kerestem fel, az itt dolgozók munkáját miképpen segítik vagy segíthetik a tanácsstagok, miképpen töltik be ezen a téren *jelző, kapcsolatteremtő közéleti szerepüket*.

Ifjúsági felelősök

A múlt év novemberében a kerületi tanácsülés határozatot fogadott el, mely szerint az egyes tanácsstagi körzetekben *ifjúsági felelősöket* kell választani, akik a gyermekvédelmi csoport szakembereinek irányítása mellett kellő felkészülés és tájékozódás után erre specializálódva foglalkoznának a körzetükben élő veszélyeztetett gyermekek sorsával, illetve jeleznék a veszélyhelyzetet, az aggasztó állapotokra felhívják a figyelmet; ha arra lehetőség van, saját tevékenységükkel megakadályozzák, hogy az aggasztó helyzet veszélyhelyzetté változzon. Az ifjúsági felelős hálózatnak óriási szerepe lehet a *preventív gyermekvédelemben*, nagy segítséget nyújthat a gyámügyi csoportnak nemcsak az információk, a jelzések szolgáltatásában, hanem a megelőző beavatkozásban, meggyőzésben, nevelési tanácsadásban is. A tanácsstagok részvétele a gyermekvédelemben valóban kifejezheti az általános hatását a személyre, és a „kapocs” szerep új lehetőségeit villantja fel.

De szükség van-e erre a szervezetnek nevezhető megfigyelésre és beavatkozásra?

Igy beszél erről dr. Takács Vera, a VIII. kerületi tanács gyám- és gyermekvédelmi csoportvezetője:

— A mi munkánkban roppant fontos a korai figyelmeztetés, a veszélyhelyzet kezdeti stádiumának felismerése. A csoportban tízen dolgoznak — jogászok, pedagógusok —, kilenc nő és egy férfi. A múlt évben tízezer iktatásunk volt, ez a szám, ha nem is az ügyek mennyiségét jelzi, de kifejezi azt, hogy mekkora feladat és felelősség hárul ránk. Az ifjúsági felelős hálózat létrehozásának gondolatát pontosan ez a felelősség érlelte. Sok család bomlik fel, sok gyermek kerül áldatlan, elvárható, veszélyes körülmények közé. Ezekről a veszélyhelyzetekről nekünk tudomást kell szerezniünk; általában különböző bejelentések nyomán intézkedünk. A jelző vagy figyelmeztető rendszer eddig nem volt szervezett, mondhatnám úgy is, tulajdonképpen esetleges volt. Lakók, lakóbizottsági elnökök, jószándékú szomszédok hívják fel a figyelmünket, hogy itt vagy ott, ebben vagy abban a családban nincs minden rendben, a gyermek csavarog, az apa iszik, nap-nap után veszekedés, verekedés tör ki a szülők között; az ilyen bejelentés jöhet időben, de jöhet megkévsé is. A késlekedés pedig a közbeavatkozás hatását csökkenti, vagy egyszerűen annyira elfajult már a hely-

zet, hogy csak drasztikus közbeavatkozás segít: büntetőeljárás kezdeményezése, a gyermek állami gondozásba vétele. De ami megoldásnak látszik, a valóságban nem mindig megoldás. Néha a késedeimet jóvátenni már nem lehet. Az iskola, az óvoda, a bölcsőde hivatalból köteles jelezni, ha hanyatlást, veszélyeztetettséget vesz észre ennél vagy annál a gyermeknél, de a családon belül végbemenő dolgok, a még szinte megfoghatatlan fenyegetés jelzése, az csak a környezet jószándékán beavatkozó kedvén múlik.

Gyorsabb jelzőrendszer

— Általában a környezet sokáig túri-e az akarva-akaratlanul tudomására jutott áldatlan helyzetet?

— A körülményektől és az emberektől függ. Sok olyan eset is előfordul, amikor a részeges apa egy egész házat hosszú ideig rettegésben tart, a lakók saját biztonságukra ügyelve csak nehezen szánják rá magukat, hogy a családban végbemenő dolgokba beavatkozzanak, vagy arról bennünket értesítsenek. Sokszor pontosan e megfélemledett állapot miatt érkezik hozzánk megkévsé a figyelmeztetés.

— Így hát az ifjúsági felelős tanácsstagok tekintélye a jelzőrendszer működését meggyorsíthatja?

— Feltétlenül. Előbb és közvetlenebbül értesülhetnek a veszélyhelyzetről, mint mi, s a közöttük levő kapcsolat a *beavatkozás ütemét is meggyorsítja*, így hatását erősítheti. Meg kell mondanom, az emberek nem nézik jó szemmel, ha a környezetükben valamely gyermekkel rosszul bántanak; *társadalmi törődés, jószándék tapasztalható*, az ifjúsági felelősök munkája erre a meglevő — de olykor a kényelmesség és óvatosság alá temetett — jószándékokra épülhet.

— A veszélyhelyzetet kiváltó okok közül melyek a leggyakoribbak?

— Fontossági sorrendet nem szívesen állítanék fel, de a leggyakoribb ok kétségkívül az egyik vagy mindkét szülő alkoholizmusa. A házasságok megromlása is rendkívüli mértékben veszélyeztető körülmény, a szülők áldatlan kapcsolata, amely gyakran veszekedéssé fajul, elvárhatja, érzelmi vácuumba taszítja a gyermeket. A fiatalkori bűnözésről írtam a doktori disszertációm, *e bűncselekmények elkövetőinek 80 százaléka csonka családban nőtt fel*, az anya második házassága különös módon, általában károsabban befolyásolja a gyermeket, mintha továbbra is egyedül nevelné. A volt házastársak között a legtöbbször a szeretet vagy a gyűlölet eszköze a gyermek; a szülői érzelmeknek vagy indulatoknak kiszolgáltatva személyiség veszélybe kerül, általában, a szó tágabb értelmében is kiszolgáltatottá válik. Veszélyeztető tényezőként hathatnak még különböző anvagi okok, a lakás-körülmények, a betegségek, az iskolai kudarcélmények. Nagyon gyakran ezek a bajforrások együtt jelentkeznek.

— Mit tehet a veszélyeztetett gyermekért a gyámügyi csoport?

— Az eszközök széles skálája áll a rendelkezásunkra. Természetesen nehéz lemérni, hogy ez vagy az az intézkedés valójában hosszabb távon milyen eredménnyel jár. A legelső, amikor behívjuk a szülőket, figyelmeztetjük őket magatartásuk helytelenségére, aztán a jegyzőkönyvben rögzített figyelmeztetés vagy használat vagy nem. Néha valóban megszüveleik a szülők az intelmeket, az aktát lezárhatjuk, máskor a kezdő aktákhoz újabbak csatlakoznak. Felvesszük a kapcsolatot a nevelési tanácsadóval, pszichológus orvos, gyógypedagógus foglalkozik a veszélyeztetett gyermekkel, figyelemmel kísérjük, miképpen alakul a család további élete. Kezdeményezhetünk bírságolást, büntetőeljárást, alkoholelvonó kezelést, a gyermek állami gondozásba vételét, tudunk anyagi segítyt adni, segíteni tudunk a megfelelő munkahely keresésében, egyáltalán sok mindent tehetünk és általában, *ha korai stádiumban fedezzük fel a bajt, intézkedéseink meg is hozzák a kívánt eredményt*.

Korai stádiumban gyógyítható

— Gyakran előfordul, hogy a szülő tiltakozik a gyermek állami gondozásba vétele ellen?

— Majdnem minden esetben előfordul. Az emberek egyszerűen képtelenek elismerni, hogy nincs biztosítva otthon a gyermekük nevelése. A „menhely” képzete is kísért meg, a szülő félti a gyermekotthon légkörétől lányát vagy fiát, eközben megfélemledik arról, hogy pontosan az ő magatartása ad okot aggodalomra és félelemre. Persze mindehhez hozzájárul, hogy az állami gondozási díj — általában a szülő keresetének 20 százaléka — kifizetésétől is berzenkednek. Az otthoni „nevelés” valóban olcsóbb.

— Ezek az emberek azt hiszik, hogy szeretik a gyereküket?

— Igen. Az is, aki minden nap kékre-zöldre veri, éhezheti és hetekig nem szól hozzá egy szót sem. Az ilyen is azt hiszi, hogy szereti a gyermekét, kéttségbeesetten ragaszkodik hozzá, nem egy esetben karhatalmat kell igénybevenni, ha az állami gondozásba vételről hozott határozatot végre akarjuk hajtani. A büntetőeljárás kezdeményezése ifjúság elleni büntetés miatt és az állami gondozásba vétel, ezek a végsők, legsúlyosabb eszközök. A teljesen elfajult, elvárult szülő—gyermek viszonyokat nem lehet rendbehozni. De sok esetben az idejében érzékelt figyelmeztetés, a megelőzés lehetőségét hordozza, *olyan ez, mint néhány betegséggel: korai stádiumában gyógyítható, később aligha*.

— És ebben a gyógyíthatóságban, a megelőzésben lehet szerepe az ifjúsági felelős tanácsstagoknak?

— Igen. Én magam úgy vélem, *az ő munkájuk a közélet legvonzóbb területén játszódik*: tevékenységük a társadalom jószándékú, óvó beavatkozását sürgeti, teszi lehetővé az egyén elsívárodó életében. *Ez valóban kapcsolatteremtő, összehozó és közvetítő*.

Kristóf Attila